

Sygn. akt III AUa 725/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SA Ewa Jankowska

Sędziowie: SA Krystyna Sitkowska

SO del. Ewa Stryczyńska (spr.)

Protokolant: st.sekr.sądowy Aneta Wąsowicz

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2014 r. w Warszawie

sprawy (...) S.A. w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W.

z udziałem zainteresowanej T. G.

o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia

na skutek apelacji (...) S.A. w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 listopada 2012 r. sygn. akt XIII U 1280/11

I. uchyla zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. z dnia 8 kwietnia 2011r. znak: (...) i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania temu organowi rentowemu;

II. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. na rzecz (...) S.A. w W. kwotę 210 (dwieście dziesięć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Sygn. akt III AUa 725/13

UZASADNIENIE

(...) S.A. z siedzibą w W. jako płatnik składek odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. z 8 kwietnia 2011r., w której organ rentowy stwierdził, na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 2, art. 6 ust. 1 pkt 4 oraz art.12 ust.1 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), że T. G. jako osoba wykonująca umowę zlecenia na rzecz (...) S.A. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach od 26 kwietnia 1999r. do 29 sierpnia 1999r. i od 5 września 1999r. do 31 grudnia 2000r. Powyższa decyzja adresowana była do płatnika składek (...) S.A. z siedzibą w W. oraz ubezpieczonej T. G..

Płatnik składek (...) S.A. w W. w odwołaniu od tej decyzji, podnosząc zarzut przedawnienia należności składkowych jako takich, jak i w aspekcie zobowiązania go do przekazania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi określonymi w ustawie za okres objęty decyzją, wniósł o jej zmianę w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Odwołujący się nie kwestionował zasadniczo stanu faktycznego w sprawie, wskazując jedynie, że organ rentowy błędnie przyjął, że T. G. wykonywała pracę na podstawie umowy zlecenia na rzecz (...) w okresie od 1 stycznia 2000r. do 31 grudnia 2000r.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Wezwana do udziału w postępowaniu w charakterze zainteresowanej T. G. nie zajęła stanowiska w sprawie.

Sąd Okręgowy w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 listopada 2012r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, że T. G. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu z tytułu umowy zlecenia zawartej z (...) S.A. z siedzibą w W. w okresie od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 1999r., zaś w pozostałym zakresie oddalił odwołanie.

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego były następujące ustalenia faktyczne:

T. G. została zgłoszona do ubezpieczenia zdrowotnego z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia na rzecz firmy (...) S.A. w okresie od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 2000r., co wynika ze wskazanego przez płatnika składek kodu tytułu do ubezpieczenia. Jednocześnie T. G. w okresie od 1 stycznia 1999r. do 29 sierpnia 1999r. przebywała na urlopie wychowawczym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u innego płatnika, a następnie w okresie od 5 września 1999r. do 30 września 1999r. przebywała na urlopie macierzyńskim. Na podstawie tego ustalenia w dniu 8 kwietnia 2011r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję. W toku postępowania przed Sądem, zostało wykazane, że w rzeczywistości, sporna umowa zlecenia dotyczyła okresu od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 1999r., a nie jak przyjęto w zaskarżonej decyzji, okresu od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 2000r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne jedynie w części dotyczącej okresu podlegania przez T. G. obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, uznając, że decyzja nie była zasadna w odniesieniu do okresu od 1 stycznia 2000r. do 31 grudnia 2000r.

Sąd podniósł, że stosownie do art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009r. nr 205, poz. 1585 ze zm.) obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, jeżeli nie posiadają innych tytułów do ubezpieczeń. Art. 13 pkt 2 ustawy systemowej wyznacza ramy czasowe obowiązku ubezpieczeń, który dla zleceniobiorców istnieje od dnia oznaczonego w umowie zlecenia jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania, do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy. Zgodnie zaś z art. 12 ust. 1 ustawy, obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy systemowej, osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3, 10, 18a, 20 i 21, spełniające jednocześnie warunki do objęcia ich obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, są obejmowane ubezpieczeniami tylko z tytułu stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarły z pracodawcą, z którym pozostają w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonują pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostają w stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego albo wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie. Mogą one dobrowolnie, na swój wniosek, być objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z innych tytułów.

Stosownie do art. 6 ust. 1 pkt 4 i 19 oraz art. 9 ust. 6 wymienionej ustawy, osoby pobierające zasiłek macierzyński lub przebywające na urlopie wychowawczym jednocześnie wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy systemowej, obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Sąd wskazał, że w przypadku ubezpieczonej doszło do zbiegu tytułów objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi.

Sąd stwierdził, że zaskarżona decyzja jest co do zasady prawidłowa, jednakże podlega zmianie w zakresie dotyczącym okresu obowiązywania umowy zlecenia. Sąd podzielił argumentację organu rentowego przedstawioną w zaskarżonej decyzji i w odpowiedzi na odwołanie, zgodnie z którą, osoby pobierające zasiłek macierzyński lub przebywające na urlopie wychowawczym, a jednocześnie wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania tych umów.

Sąd Okręgowy powołał się na wyroki Sądu Najwyższego (z 14 czerwca 2005r.; sygn. akt I UK 280/04 oraz z 19 marca 2003r.; sygn. akt II UK 157/02), w których Sąd Najwyższy stwierdził, że korzystanie z urlopu wychowawczego lub pobieranie zasiłku macierzyńskiego albo zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego (art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) stanowi odrębny tytuł obowiązkowego ubezpieczenia społecznego (art. 9 ust. 6 tej ustawy), co w razie prowadzenia działalności pozarolniczej rodzi obowiązek opłacania składek z tytułu tej działalności, bez względu na równoczesne pozostawanie w stosunku pracy. Stanowisko powyższe potwierdza uchwała Sądu Najwyższego z 23 maja 2006r. (sygn. akt III UZP 2/06), zgodnie z którą osoby, które w okresie pobierania zasiłku macierzyńskiego lub urlopu wychowawczego pozostają w stosunku pracy i równocześnie prowadzą pozarolniczą działalność podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu prowadzenia tej działalności (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 9 ust. 6 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych; Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy stwierdził m.in., że niewątpliwie w okresach urlopów macierzyńskiego i wychowawczego, których udzielenie jest obowiązkiem pracodawcy, pracownicy są zwolnieni z obowiązku świadczenia pracy. Za czas tych urlopów pracownik nie zachowuje prawa do wynagrodzenia, otrzymując z tego tytułu świadczenia z zabezpieczenia społecznego - zasiłek macierzyński, albo dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, rekompensujące niepobieranie wynagrodzenia. Fakt, że przerwy w świadczeniu pracy z tytułu urodzenia dziecka i sprawowania nad nim osobistej opieki nie powodują utraty statusu pracownika nie prowadzi do wniosku, że pozostaje "w mocy" pracowniczy tytuł ubezpieczenia. Stosownie do art. 16 ust. 2 ustawy systemowej, składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe - ponoszą w równych częściach ubezpieczony i płatnik (pracodawca). Ze względu na to, że podczas pobierania zasiłku macierzyńskiego i zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego, pracownik nie zachowuje prawa do wynagrodzenia, należy przyjąć, że ustał tytuł do podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego ze stosunku pracy. Tak więc przerwy w świadczeniu pracy z tytułu urodzenia dziecka i sprawowania nad nim osobistej opieki mają po stronie pracownika ten skutek, że nie ma on obowiązku uiszczenia składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Obowiązku tego nie ma również pracodawca ze względu na nie świadczenie pracy przez pracownika - art. 16 ust. 8 ustawy systemowej, który stanowi, że w przypadku takich osób, składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe finansuje w całości budżet państwa. Z powyższego wynika, że ustawodawca na czas opieki nad dzieckiem, w miejsce stosunku pracy (mimo jego formalnego trwania), wprowadził odrębny tytuł obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w postaci pobierania zasiłku macierzyńskiego i zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego. Skoro zgodnie z art. 9 ust. 6 ustawy systemowej, osoby przebywające na urlopiach wychowawczych i pobierające zasiłek macierzyński, albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli nie mają ustalonego prawa do emerytury lub renty i nie mają innych tytułów rodzących obowiązek ubezpieczeń społecznych, a obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym podlegają osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej), to w sytuacji gdy obowiązek ubezpieczeń emerytalnego i rentowych przestał wpływać z zatrudnienia, a powstał z uwagi na korzystanie z urlopu wychowawczego i pobierania zasiłku macierzyńskiego, albo zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego - pojawia się nowy tytuł obowiązkowego ubezpieczenia ze względu na prowadzenie pozarolniczej działalności. Tytuł ten, tym

samym "eliminuje" dotychczasowe ubezpieczenie z tytułu korzystania z urlopu wychowawczego i pobierania zasiłku macierzyńskiego, albo zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego.

Sąd wskazał, że wprawdzie przytoczone wyżej orzeczenia odnoszą się do osoby prowadzącej działalność gospodarczą, to w ocenie Sądu - ze względu na analogiczną sytuację prawną osoby wykonującej umowę zlecenia, mają zastosowanie również w tych przypadkach.

Sąd Okręgowy powołał się także na wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 28 kwietnia 2009r. (III AUa 247/09), potwierdzający stanowisko, że osoby korzystające z urlopu macierzyńskiego i wychowawczego, mające jeszcze inny, niż korzystanie z tych urlopów, tytuł rodzący obowiązek ubezpieczenia, taki jak wykonywanie umowy zlecenia, nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego i rentowego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19, ale z mocy art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, jednakże objęcie ubezpieczeniem z tytułu wykonywania umowy zlecenia wymaga, by umowa ta była faktycznie realizowana.

Sąd Okręgowy podniósł, że zgłoszony przez odwołującą się Spółkę zarzut przedawnienia zaległych składek za wskazany w zaskarżonej decyzji okres, nie miał w niniejszej sprawie znaczenia i nie mógł wpłynąć na rozstrzygnięcie. Zaskarżona decyzja bowiem wydana została w związku ze zbiegiem tytułów podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i rozstrzyga, który ze zbiegających się tytułów ma zastosowanie. Decyzja ta nie stwierdza obowiązku zapłaty konkretnej kwoty stanowiącej zaległe nieopłacone składki na ubezpieczenie społeczne, a tylko w takim przypadku podniesienie zarzutu przedawnienia składek byłoby uzasadnione. Dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu niniejszej sprawy organ rentowy, na podstawie złożonych korekt dokumentów ubezpieczeniowych, wyda decyzję zobowiązującą płatnika składek do opłacenia należnych składek lub odstąpi od tego żądania, uwzględniając ewentualnie przepisy dotyczące ich przedawnienia. Stosownie do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z 1 września 2010r. (sygn. akt III UK 15/10), zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji.

W konkluzji motywów rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że zaskarżona decyzja podlegała zmianie jedynie w zakresie dotyczącym okresu obowiązywania umowy zlecenia, która łączyła ubezpieczoną z płatnikiem w okresie od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 1999r., a nie jak twierdził organ rentowy do 31 grudnia 2000r., co potwierdziły załączone do akt sprawy dokumenty, których pozwany organ nie zakwestionował.

Na podstawie tych dowodów Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że decyzja jest prawidłowa i zasadna jedynie w odniesieniu do powyższego okresu, zaś pozbawiona uzasadnionych podstaw w odniesieniu do okresu od 1 stycznia 2000r. do 31 grudnia 2000r. i dlatego też okres ten wyłączył z podstawy faktycznej decyzji organu rentowego. Z powyższych względów Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ §1 i 2 k.p.c. w części zmienił decyzję, w części zaś oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku złożyła odwołująca się spółka, zaskarżając wyrok „w całości”, zarzucała:

1) mające wpływ na wynik sprawy naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, tj. że w stanie faktycznym niniejszej sprawy nastąpiło przedawnienie należności z tytułu składek za cały okres wskazany w zaskarżonej decyzji, a tym samym upłynął także okres, przez jaki płatnik składek jest obowiązany do przechowywania kopii deklaracji rozliczeniowych i imiennych raportów miesięcznych oraz dokumentów korygujących te dokumenty;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez jego błędne zastosowanie i w konsekwencji nierozpoznanie sprawy w zakresie zgłoszonego zarzutu przedawnienia, skutkiem czego jest wynikające wprost z uzasadnienia zaskarżonej decyzji zobowiązanie odwołującej się do przekazania do Zakładu dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją,

3) sprzeczność istotnego ustalenia Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (błąd w ustaleniach faktycznych) polegającą na ustaleniu, iż zarzut przedawnienia zaległych składek za wskazany okres nie miał w niniejszej sprawie znaczenia i nie mógł wpłynąć na podjęte przez Sąd rozstrzygnięcie, podczas gdy zaskarżona decyzja jest decyzją nie tylko określającą prawo, lecz także nakładającą na odwołującą się obowiązek w postaci przekazania do Zakładu dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją, podczas gdy w zakresie zobowiązania do przekazania dokumentów doszło do przedawnienia,

4) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 59 § 1 pkt 9 ustawy z 29 sierpnia 1997r. Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005r. nr 8, poz. 60 ze zm.) poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji zobowiązanie płatnika składek do opłacenia zaległych składek wraz z odsetkami za zwłokę, podczas gdy zobowiązanie składkowe uległo przedawnieniu, a zatem jest zobowiązaniem, które wygasło.

Wskazując na powyższe zarzuty apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna w zakresie w jakim celem skarżącego było uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. W tym zatem zakresie Sąd Apelacyjny uznał za uzasadniony wniosek zawarty w apelacji.

Tytułem wstępu wskazać należy, że pomiędzy stronami nie jest sporną kwestia podlegania T. G. obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu wykonywania umowy zlecenia zawartej z firmą (...) S.A. od 26 kwietnia 1999r. do 31 grudnia 1999r. Płatnik składek nie kwestionował stwierdzenia istnienia obowiązku ubezpieczeń społecznych w powyższym przedziale czasu w odniesieniu do ubezpieczonej, która w tym czasie wykonywała na rzecz płatnika pracę na podstawie umowy zlecenia korzystając równocześnie z urlopu wychowawczego udzielonego jej przez innego płatnika składek. Nie jest także obecnie spornym ustalenie poczynione przez Sąd pierwszej instancji, że w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2000r. zainteresowaną nie łączyła z odwołującym się umowa zlecenia, ani też żaden inny tytuł rodzący obowiązek podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym. Organ rentowy nie zaskarżył bowiem wyroku Sądu Okręgowego.

Kwestionowanie zasadności wydania decyzji objętej sporem przez odwołującą się spółkę wynikało z zawartego w uzasadnieniu decyzji stwierdzenia, że na płatniku składek ciąży z mocy art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013r. poz.1442 ze zm., zwanej ustawą systemową), obowiązek przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją, po jej uprawomocnieniu. Płatnik składek konsekwentnie natomiast twierdził, że w niniejszej sprawie nastąpiło przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za okres objęty decyzją. Twierdził przy tym, że Kodeks cywilny normujący umowę zlecenia, jaka łączyła spółkę z ubezpieczoną, nie zawiera postanowień dotyczących okresu przechowywania dokumentów związanych ze stosunkiem prawnym wynikającym z tej umowy. Inne obowiązujące przepisy również nie wyznaczają okresu, przez jaki należy przechowywać dokumentację dotyczącą tego rodzaju umowy. W związku z tym, zdaniem skarżącej, 10 letni okres przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne per analogiam odnosi się także do okresu, przez jaki należy przechowywać umowę zlecenia. Skarżąca dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi w niniejszej sprawie już nie posiada.

Ponadto zgodnie z art. 47 ust. 3c ustawy systemowej kopie deklaracji rozliczeniowych i imiennych raportów miesięcznych oraz dokumentów korygujących te dokumenty płatnik składek zobowiązany jest przechowywać przez okres 10 lat od dnia ich przekazania do wskazanej przez Zakład jednostki organizacyjnej Zakładu, w formie dokumentu pisemnego lub elektronicznego. Dlatego, według apelującej, odmiennie niż to stwierdzono w decyzji, brak jest podstaw do przekazania przez nią do Zakładu dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją,

a egzekucja postanowień decyzji w tym przedmiocie wobec braku dokumentacji nie jest możliwa i ta faktyczna niewykonalność ma charakter trwały.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy odniósł się jedynie do zarzutu przedawnienia należności składkowych, który to zarzut, jego zdaniem, nie miał w niniejszej sprawie znaczenia i nie mógł wpłynąć na treść orzeczenia, bowiem decyzja wydana została w związku ze zbiegiem tytułów podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Nie odniósł się natomiast do twierdzeń skarżącej dotyczących braku możliwości wywiązania się z obowiązku przekazania przez nią do Zakładu dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi z uwagi na brak dokumentów związanych z zatrudnieniem ubezpieczonej na podstawie umowy zlecenia. Co więcej Sąd stwierdził, że: „dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu niniejszej sprawy organ rentowy, na podstawie złożonych korekt dokumentów ubezpieczeniowych, wyda decyzję zobowiązującą płatnika składek do opłacenia należnych składek lub odstąpi od tego żądania, uwzględniając ewentualnie przepisy dotyczące ich przedawnienia.” Sąd Okręgowy uznał zatem, że konsekwencją decyzji będzie ciążyący na spółce obowiązek złożenia korekt dokumentów ubezpieczeniowych. Sąd pominął zatem zasadnicze twierdzenie spółki o braku podstaw do zobowiązania jej do przekazania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi.

W apelacji skarżąca podtrzymała argumentację, na którą powoływała się w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Wskazała, że ostateczna decyzja organu rentowego podlega wykonaniu i wiąże jej adresata ze skutkiem zobowiązania do wykonania obowiązków w niej określonych, a w sytuacji, gdy nałożone obowiązki nie znajdują podstawy prawnej w przepisach, decyzja nie może pozostać w obrocie prawnym. Tak więc objętą sporem decyzję Sąd Okręgowy uznał za prawidłową z racji zgodnego z prawem rozstrzygnięcia w odniesieniu do zbiegu obowiązkowych tytułów ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, co nie budziło wątpliwości skarżącej. Zakresem odwołania nie był wszakże objęty sam fakt podlegania przez ubezpieczoną obowiązkowi ubezpieczeń z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia. Odwołujący się płatnik kwestionował dopuszczalność dokonywania ustalenia w tym względzie po upływie terminu przedawnienia należności składkowych. Wobec tego przedmiotem sprawy nie jest to, czy ubezpieczona powinna podlegać ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia w okresie wynikającym z decyzji, ale to, czy możliwe jest stwierdzenie podlegania tym ubezpieczeniom po upływie 10 lat od wymagalności ostatniej składki na to ubezpieczenie. Takiego przedmiotu sprawy, jak wynika z powyższego, Sąd Okręgowy nie rozstrzygnął, tym samym nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 §4 k.p.c. - zaniechał zbadania zarzutów merytorycznych strony i w swym rozstrzygnięciu nie odniósł się do tego, co jest rzeczywistym przedmiotem sporu.

W związku z kwestią dopuszczalności stwierdzenia podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego po upływie 10 lat od wymagalności ostatniej składki na to ubezpieczenie podnieść należy, że w swoich działaniach organy administracji publicznej winny kierować się zasadą efektywności i celowości, które sprzeciwiają się prowadzeniu postępowań bezprzedmiotowych, a więc nie mogących zakończyć się wydaniem decyzji określającej prawa i obowiązki w stosunku do konkretnego podmiotu.

Zgodnie z art. 24 ust. 4 ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 16 września 2011r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. nr 232, poz. 1378) należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. Należności z tytułu składek stają się wymagalne, zgodnie z art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej, w terminie płatności przypadającym na 15 dzień następnego miesiąca. W niniejszej sprawie decyzja stwierdzająca, że ubezpieczona podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia zapadła 26 listopada 2010r., czyli po upływie dziesięcioletniego okresu od momentu wymagalności, co nastąpiło ostatecznie 15 stycznia 2010r.

Zobowiązanie składkowe, które uległo przedawnieniu, wygasa na podstawie art. 59 § 1 pkt 9 ustawy z 29 sierpnia 1997r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.), stosowanego z mocy art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych do należności z tytułu składek. Przedawnienie należności z tytułu składek unormowane przepisami prawa ubezpieczeń społecznych, ze względu na odesłanie do prawa podatkowego w zakresie

przedawnienia, prowadzi zatem do wygaśnięcia zobowiązania i zakończenia stosunku prawnego bez zaspokojenia wierzyciela.

W orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się, że wygasanie zobowiązań podatkowych na skutek przedawnienia oznacza, że pomimo niezaspokojenia wierzyciela stosunek zobowiązaniowy przestaje istnieć z mocy prawa. Dotyczy to nie tylko należności głównej, lecz wszelkich roszczeń pieniężnych wierzyciela, a więc także tych, które powstały jako odsetki za zwłokę. Wraz z upływem terminu przedawnienia stosunek prawny zobowiązania podatkowego wygasa bez względu na to, czy dłużnik podatkowy powoła się na nie. Przedawnienie uwzględniane jest bowiem z urzędu.

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy wskazać należy, że organ rentowy pozbawiony jest możliwości dochodzenia od płatnika składek z tytułu obowiązku ubezpieczenia społecznego T. G. w związku z wykonywaniem przez nią pracy na podstawie umowy zlecenia, ponieważ zobowiązanie składkowe wygasło. Wobec tego wydanie decyzji objętej sporem nie mogło prowadzić do stwierdzenia obowiązku płatnika polegającego na opłaceniu składek na ubezpieczenia społeczne. Zważywszy zaś na zakres odwołania konieczne jest odniesienie się także do tego, czy ze względu na datę wydania decyzji dopuszczalne było statuowanie obowiązku odwołującego się w postaci przekazania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją oraz czy na skutek wydania spornej decyzji w konkretnym kształcie okres nią objęty można uznać za okres ubezpieczenia z tytułu umowy zlecenia, biorąc przy tym pod uwagę wygaśnięcie zobowiązania składkowego.

Należy podkreślić, że postępowanie w sprawie podlegania ubezpieczeniom społecznym nie może być prowadzone w oderwaniu od tego, czy wydana w jego wyniku decyzja będzie służyć konkretyzacji uprawnień bądź obowiązków wyprowadzonych z prawa materialnego. Jeśli nie służy takiemu celowi to prowadzenie postępowania w sprawie podlegania ubezpieczeniom społecznym jest bezprzedmiotowe.

Organ rentowy wydając w niniejszej sprawie decyzję kwestie te całkowicie pominął i nie rozważył, przez jaki okres płatnik składek ma obowiązek przechowywać dokumenty związane z ubezpieczeniami społecznymi, nie rozważył także tego, czy po upływie terminu przedawnienia zobowiązań składkowych istnieje możliwość ustalenia zobowiązania z tego tytułu, a mimo to wydał decyzję o podleganiu ubezpieczeniom społecznym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zważywszy na to, że ewentualne stwierdzenie bezprzedmiotowości postępowania w sprawie podlegania przez T. G. ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy zlecenia na rzecz odwołującej się spółki, prowadzić musiałoby do umorzenia postępowania przed organem rentowym (art. 105 § 1 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy systemowej), koniecznym jest uchylenie nie tylko zaskarżonego wyroku ale i poprzedzającej go decyzji, ponieważ w zakresie kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych pierwszej instancji nie mieści się dopuszczalność uchylenia decyzji organu rentowego.

W związku z powyższym celowym jest powołanie się na wyrok 7 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z 28 czerwca 2010r. wydany w sprawie o sygn. akt I FPS 5/09 (LEX 604178), w którego uzasadnieniu stwierdzono, że nie może budzić żadnych wątpliwości to, że po upływie terminu przedawnienia określonego w art. 70 § 1 Ordynacji podatkowej w sytuacji, gdy zobowiązanie podatkowe wcześniej nie wygasło na skutek jego zapłaty, niedopuszczalne jest wydawanie decyzji określającej zobowiązanie podatkowe. Nie istnieje już stosunek prawny, nie ma zatem konieczności weryfikowania treści zobowiązania podatkowego. Skarb Państwa nie ma już żadnego interesu prawnego we wszczynaniu i prowadzeniu takiego postępowania, które z punktu widzenia interesów budżetowych państwa może tylko generować koszty, bez perspektyw wpływu środków.

W motywach tego rozstrzygnięcia Naczelny Sąd Administracyjny zwrócił uwagę na funkcję gwarancyjną instytucji przedawnienia dla podatnika. Na skutek upływu terminu przedawnienia następuje bowiem stabilizacja sytuacji prawnej podatnika. Nabywa on pewności, że jego stosunek zobowiązaniowy w sferze publicznoprawnej nie ulegnie już zmianie. Z drugiej strony organy administracji publicznej, które w okresie biegu terminu przedawnienia nie podjęły stosownych działań prawnych, pozbawione są możliwości ingerencji w prawa i obowiązki podatnika. Następuje więc, po obu stronach nieistniejącego już zobowiązania podatkowego, stan pewności w zakresie wzajemnych zobowiązań

i uprawnień. Istotne znaczenie w prawie podatkowym instytucji przedawnienia jako zastrzeżonej na rzecz dłużnika, według NSA, związane jest z brakiem równości stron stosunku prawnego w tej dziedzinie prawa, wobec czego podatnik może powoływać się na dobrodziejstwa płynące z instytucji przedawnienia, ale takiego uprawnienia nie posiada organ podatkowy, który nie może czerpać korzyści z faktu, że w terminie przedawnienia nie zdołał wydać ostatecznej decyzji określającej zobowiązanie podatkowe.

Pogląd powyższy został podtrzymany przez Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w uchwale 7 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z 3 grudnia 2012r. I FPS 1/12 (LEX 1228103), w której stwierdzono, że jest niedopuszczalne, aby w sposób nieograniczony po upływie terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego organy mogły prowadzić postępowanie i orzekać o wysokości tego zobowiązania, jeśli wcześniej podatnik zapłacił już podatek.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w konsekwencji wygaśnięcia na skutek przedawnienia zobowiązania składkowego następuje prekluzja ustalania należnych składek. Pojęciem składek należnych posługuje się art. 40 ust. 1 pkt 1 i ust. 1b ustawy systemowej. Z mocy art. 40 ust. 1 pkt 1 tej ustawy na koncie ubezpieczonego niebędącego płatnikiem składek ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości składek należnych na ubezpieczenie emerytalne, z wyłączeniem składek podlegających odprowadzeniu do otwartego funduszu emerytalnego i zewidencjonowaniu na subkoncie, o którym mowa w art. 40a. W odniesieniu do tych ostatnich kategorii składek na koncie ubezpieczonego niebędącego płatnikiem ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości należnych składek na otwarte fundusze emerytalne.

Tak zatem warunkiem zewidencjonowania informacji o wysokości zwaloryzowanych składek dla ubezpieczonego niebędącego płatnikiem składek jest ich „należność” a nie opłacenie, która jednakże nie może zostać stwierdzona po upływie przedawnienia ze względu na skutek przypisany tej instytucji w odpowiednio stosowanym prawie podatkowym, a więc wygaśnięcia zobowiązania z mocy prawa z konsekwencjami w postaci braku możliwości czynienia ustaleń w zakresie zobowiązania, które przestało istnieć. Nieustalonego co do wysokości zobowiązania nie można zatem zewidencjonować na koncie osoby podlegającej ubezpieczeniom społecznym.

Dopełnieniem powyższych rozważań jest, podzielane przez Sąd Apelacyjny orzekający w niniejszej sprawie, stanowisko wyrażone w motywach postanowienia wydanego przez Sąd Najwyższy w dniu 29 maja 2013r. (w sprawie o sygn.akt II UZ 38/13; LEX nr 1380939), w których zawarta została teza, że postępowanie przed organem rentowym nie może być bezprzedmiotowe. Wszczęcie postępowania ma na celu doprowadzenie do takiego rozstrzygnięcia sprawy decyzją, która skonkretyzuje podmiotowo i przedmiotowo, a więc w odniesieniu do konkretnej osoby, jak też w sprawie konkretnej przedmiotowo, uprawnienia i obowiązki wyprowadzone z przepisów obowiązującego w dacie orzekania (rozstrzygnięcia sprawy) prawa materialnego. W przypadku, gdy zachodzą przeszkody do tego, aby takie prawa i obowiązki określić w odniesieniu do konkretnego podmiotu, należy mówić o bezprzedmiotowości postępowania, a w konsekwencji niemożliwości wydania merytorycznej decyzji orzekającej o tych prawach i obowiązkach.

W omawianej sprawie, na bazie analogicznego jak w rozpatrywanej sprawie stanu faktycznego, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że w takiej sytuacji konieczne jest podjęcie rozważań odnoszących się do okresu, przez który płatnik składek ma obowiązek przechowywać dokumenty związane z ubezpieczeniem, a także do tego, czy po upływie terminu przedawnienia zobowiązań składkowych istnieje możliwość ustalenia wysokości zobowiązania z tego tytułu, co z kolei ma bezpośredni wpływ na kwestię uznania tego okresu za okres ubezpieczenia.

Jak bowiem trafnie stwierdził Sąd Najwyższy w motywach przywołanego postanowienia: obowiązek ubezpieczenia nie jest tożsamy z okresem ubezpieczenia, który jest uzależniony od opłacania składki lub zwolnienia z obowiązku opłacania składki (por. art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej). Prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych jest zaś uzależnione od posiadania wymaganego okresu ubezpieczenia (składkowego lub nieskładkowego), a nie od obowiązku podlegania ubezpieczeniu (por. art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej). I choć z art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej wynika a contrario, że przy ustalaniu prawa do emerytury i renty dla osoby niebędącej płatnikiem składek na własne ubezpieczenia podlega uwzględnieniu okres, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie, to jednak ocenie musi być poddane to, czy dotyczy to

również okresu, odnośnie do którego wysokości składek w ogóle nie można ustalić. Jeżeli bowiem wymiar składek, które wygasły, nie może zostać dokonany (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 sierpnia 2010r., II UK 377/09, OSNP 2011 nr 23 - 24, poz. 307), to takiego nieustalonego co do wysokości zobowiązania nie można zewidencjonować na koncie osoby podlegającej ubezpieczeniom społecznym nawet jako składek należnych (por. art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej), czy też przedawnionych (por. art. 40 ust. 1b ustawy systemowej), co nie tylko uniemożliwia przyjęcie ich za podstawę obliczenia emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948r. (por. art. 25 ust. 1 ustawy emerytalnej), ale i nasuwa zasadniczą wątpliwość w kwestii uwzględnienia takiego okresu jako okresu składkowego przy ustalaniu prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Uwzględniając powyższe rozważania Sąd Apelacyjny uznał, że wobec pominięcia wskazanych wyżej okoliczności przez organ rentowy przy wydawaniu zaskarżonej decyzji, jak również przez sąd pierwszej instancji rozpoznający odwołanie, konieczne jest zastosowanie w niniejszej sprawie art.477^{14a} k.p.c.

Rozpoznając sprawę ponownie organ rentowy będzie miał na uwadze, jeśli chodzi o stwierdzenie obowiązku przekazania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za okres objęty decyzją, że skarżąca od początku postępowania powołuje się na faktyczny i trwały brak możliwości wykonania takiego obowiązku w związku z brakiem dokumentów związanych ze stosunkiem prawnym zlecenia stanowiącym tytuł ubezpieczenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zasadne jest w tym względzie powoływanie się przez skarżącą na przepis art. 47 ust. 3c ustawy systemowej, którego brzmienie w okresie od 1 stycznia 2003r. do 1 stycznia 2012r. było następujące: „Kopie deklaracji rozliczeniowych i imiennych raportów miesięcznych oraz dokumentów korygujących te dokumenty płatnik składek zobowiązany jest przechowywać przez okres 10 lat od dnia ich przekazania do wskazanej przez Zakład jednostki organizacyjnej Zakładu, w formie dokumentu pisemnego lub elektronicznego.” Jeśli bowiem obowiązek przechowywania dokumentacji dotyczącej ubezpieczeń społecznych był 10 letni, to przy braku uregulowań w zakresie przechowywania dokumentów związanych ze stosunkiem zlecenia, po upływie 10 lat płatnik nie musi dysponować dokumentami niezbędnymi dla wykonania nałożonego na niego, w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji, zobowiązania.

Rozpoznając zatem sprawę ponownie, organ rentowy powinien rozważyć i ocenić, jakie znaczenie dla bytu postępowania w ogóle i ewentualnie treści rozstrzygnięcia ma zaistniały w niniejszej sprawie wpływ czasu od momentu powstania wymagalności zobowiązania składkowego.

Organ powinien zwrócić też uwagę na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 11 sierpnia 2010r. w sprawie o sygn. II UK 377/09 (OSNP 2011/23-24/307; LEX nr 661526), w myśl którego ubezpieczony nie może dochodzić zmiany podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, jeżeli od obliczenia i pobrania składek minął termin przedawnienia należności z tytułu składek określony w art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Mając zatem na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. orzekł jak w pkt I wyroku.

Orzeczenie o kosztach postępowania z uwagi na przegraną organu rentowego uzasadnia art. 98 k.p.c. ustanawiający zasadę odpowiedzialności za wynik procesu.

Sędziowie: PRZEWODNICZĄCY:

(...)

(...)